

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XI. Soluitur argumentum aduersariorum, ex Patriarcharum exemplo ductum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

quod scribit Durandus, eiusmodi rixas per accidens oriri, ex prauitate scilicet foeminarum. Nam è contrario potius per accidens fieret, ex bonitate foeminarum, si eæ non orientur, cum eas polygamia secum adferat.

QUARTVS denique finis, nimirum Sacramentum, sine controuersia polygamiae repugnat.

HIS ACCEDIT prima institutio: si enim polygamia naturæ conformis esset, sine dubio Deus initio illam instituisset, cum & esset eo tempore maximè necessaria ad propagandum genus, & naturalis origo tunc formaretur. At è contrario Deus initio monogamiam instituit, vt in prima ratione ostēdimus; non est igitur polygamia secundum naturam.

QVINTVM argumentum sumi potest ex Ecclesiae consuetudine. Si enim polygamia Christianis licita esset, aliquod exemplum proferretur probatorum Christianorum, qui plures simul coniuges habuissent. Mirabile enim est, exempla Patriarcharum, vt Lutherus dicit, semper fuisse libera, & licita: & tamen nullum probum virum nominari posse, qui in totis M. D. annis exempla illa imitatus cum laude fuerit.

Quid? quod non solùm Christiani semper monogamiam coluerunt, sed etiam Ethnici apud Romanos. Nam in Iure civili ab Imperatoribus Gentilibus infamiae nota, aliisque poenis polygami afficiuntur, vt patet, ff. de his, qui notantur infamia, leg. 1. item C. de incestis nuptiis, leg. Neminem. & ad legem Iuliam, de Adulteriis, leg. cum qui. Aristoteles etiam tum in Politicis, tum in vtroque Oeconomico, monogamiam præcipit. Sed de his hæctenus.

CAPVT XI.

Soluitur argumentum aduersariorum ex Patriarcharum exemplo ductum.

 ED argumentum soluendum est Lutheri, & Anabaptistarum, quod ab exemplo Abrahæ, Iacob, Dauid, aliorumq; Patriarcharum sumitur, quos & vxores multas habuisse & simul Deo gratos, atque acceptos fuisse constat. Quod argumentum variis modis dissolui solet.

II §

Qui

Quidam enim docent, Patriarchas vnam tantum uxorem legitimam habuisse, ceteras vero, concubinas eorum fuisse. Id quod probant, PRIMVM ex illis verbis Iudæorum Ioan. & *Nos ex fornicatione non sumus nati*; videntur enim significare voluisse Euthymio interprete, se non descendere ex Agar concubina Abrahamæ, sed ex legitima eius uxore Sara.

DEINDE, quia Scriptura passim concubinas appellat mulieres illas, quæ præter uxorem Patriarchis adhærebant; neque filios earum hæredes fuisse docet, ut patet ex illis verbis Gen. 25. *Dedit Abraham cuncta quæ possederat, Isaac; filius autem concubinarum largitus est munera*.

VLTIMO ex Patribus; nam AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, cap. 4. cum factum Abrahamæ defendere vellet, qui ex ancilla filium quæsierat, viuente Sara uxore, tres adfert excusationes. PRIMA est, quod eo tempore nondum adulterium lege prohibitum esset. SECUNDA, quod amore posteritatis, non ardore libidinis id fecerit, & de consensu uxoris; & tandem eius rei pœnitentiam egerit. TERTIA, quod id egerit ad aliquid futurum significandum, iuxta Apostolum ad Galat. 4.

Sanctus etiam Augustinus libro 2. contra aduersarium legis & Prophetarum, cap. 9. lib. 22. contra Faustum, cap. 30. & libro 16. de ciuitate Dei, cap. 25. idem crimen Abrahamæ à Manichæis obiectum excusat, quod non libidine, sed prolis gratia, idque uxore cogente fecerit. Potuisset autem vno verbo crimen diluere, si existimasset Agar veram coniugem Abrahami fuisse.

Denique sanctus Leo epistola 92. ad Rusticum Narbonensem, cap. 4. distinguit inter uxorem, & concubinam, ac docet concubinam non esse veram uxorem, ita ut si quis habens concubinam, ducat aliam in uxorem, ille non censeatur duplicare coniugium: ponit autem exemplum de Sara, & Agar. Quare videtur sensisse, Agar non veram fuisse Abrahamæ coniugem.

SED hæc sententia est improbabilis, nec difficultatem soluit. Nam quidquid sit de Sara, & Agar, certè Lia, & Rachel duæ veræ coniuges erant Patriarchæ Iacob, vtraque enim libera erat, & vtraque vxor perpetuò nominatur: & idem dici potest de Anna, & Phenenna vxoribus Helcanæ, & aliis per multis.

DEINDE

DEINDE, quis credat Patriarcham Abraham virum sapientissimum, & sanctissimum, immò parentem omnis sanctitatis, & in Scripturis ab Apostolis, & Prophetis, & ab ipso Christo semper cum honore nominatum, vel ignorasse adulterium esse peccatum, vel adigi potuisse consensu conjugis, aut alia vlla de causa ad id perpetrandum, quod peccatum esse non ignoraret?

ADDE, quod si non fuissent illæ veræ vxores Patriarcharum, oporteret dicere Patriarchas non tantùm semel, aut iterum ex humana fragilitate, sed toto ferè vitæ tempore, idque palam, & ex professione peccasse: illas enim mulieres perpetuò, & publicè retinebant.

PRAETEREA Deus ipse dicit Dauidi, 2. Reg. 12. *Dedi vxores Domini tui in sinum tuum*: at quomodo, quæso, Deus adulterij auctor esse potest?

DENIQUE B. Paulus ad Galat. 4. scribit, duos filios Abraham significasse duo Testamenta, siue duos populos; & sicut Abraham vnum filium habuit ex libera, id est, Sara, alterum ex ancilla, id est, Agar: ita Deum duos habuisse populos, vnum ex Synagoga serua, alterum ex Ecclesia libera. Significauit igitur Agar Synagogam. At Synagoga non fuit adulterina coniunctione Deo copulata, sed legitima; ergo & Agar, si vera est significatio, non fuit adultera concubina, sed legitima coniunx Abraham.

NEQUE argumenta illa concludunt; nam illud: *Nos ex fornicatione non sumus nati*, intelligi debet de fornicatione spirituali, quæ est idololatria, non de fornicatione carnali, vt hunc locum sanctus Augustinus rectè exponit: idè enim illi addunt: *Sed vnum patrem habemus Deum*. ac si dixissent; Nos non descendimus ex gentibus idololatriis, qui cum multis Diis fornicantur, sed ex Patriarchis vnius Dei cultoribus.

DEINDE idem patet ex verbis superioribus: supra enim dixerant, se Patrem habere Abraham, & inde concludunt postea, se non esse ex fornicatione; ita vt idem sit esse ex Abraham, & non esse ex fornicatione. At si ageretur de fornicatione carnali, & per fornicationem intelligeretur coniunctio cum Agar: fuissent ex fornicatione, etiam si fuissent ex Abraham. Si verò agatur de spirituali fornicatione, id est, de idololatria, verissimè dicuntur non esse ex fornicatione, qui sunt

ex Abraham, quia Abraham idololatra non fuit, sed vnus Dei fidelissimus cultor.

Neque **S E C V N D V M** argumentum concludit. Nam in Scriptura etiam veræ, & legitimæ vxores aliquando dicuntur concubinæ, & ipsæ concubinæ dicuntur vxores. Siquidem Gen. 16. Agar dicitur vxor: Gen. 21. Cethura dicitur etiam vxor, & paulò post tam ipsa, quàm Agar dicuntur concubinæ Iudic. 19. vxor vera, & legitima, immò & vnica cuiusdam Leuitæ, nunc vxor, nunc concubina nominantur.

Erant autem duo genera vxorum, tum apud Hebræos veteres, tum etiam apud Gentiles. **Q V A E D A M**, quæ ducebantur non solum ad procreandos liberos, sed etiam ad societatem omnium bonorum, & totius domus gubernationem: atque harum tantum filij erant hæredes; & hæ proprie dicebantur Matresfamilias. **Q V A E D A M** erant legitimæ etiam vxores, sed non admittæ ad societatem bonorum, & domus gubernationem; & hæ neque Matresfamilias dicebantur, neque earum filij hæredes erant; & hæ tum vxores, tum concubinæ nominabantur.

Id in vsu fuisse apud Hebræos, patet ex cap. 25. Genes. supra citato. Apud Gentiles autem id fuisse in more positum, perspicuum est ex Gellio lib. 18. cap. 6.

Et hoc modo exponit Gratianus dist. 34. can. Omnibus, canonem vltimum Concilij Toletani, vbi dicuntur admitti posse ad Communionem ij, qui vna muliere contenti sunt, siue ea sit vxor, siue concubina: dicit enim concubinam vocari eam, quæ verè esset vxor, sed priuatim ducta, sine legalibus instrumentis.

Ad **T E R T I V M** argumentum ex Patribus desumptum, **R E S P O N D E O**, Ambrosium variis modis Abrahamum defendere conatum esse, sed in vltima responsione veram defensionem posuisse. In vltima enim responsione aperte scripsit, coniugium Abraham cum Agar non fuisse peccatum, sed mysterium: Deus enim ita fieri voluit ad aliquid futurum significandum, vt Apostolus exponit Galat. 4. Ex quo intelligimus, Ambrosium existimasse, coniugium cum pluribus vxoribus alioqui illicitum, Dei dispensatione factum esse licitum: quæ est solutio, quam postea Innocentius III. & Scholastici sequuti sunt.

Porro S. Augustinus in locis citatis non dicit, Agar non fuisse vxorem, aut coniunctionem Abrahami cum ipsa fuisse adulterium, sed solum dicit, eum non peccasse peccato libidinis, quia solum ob amorem prolis, & ex consensu vxoris aliam mulierem cognouit.

At, inquit, potuisset vno verbo crimen depellere, si dixisset, Agar veram coniugem fuisse, & eo tempore licitam fuisse polygamiam. **R E S P O N D E O**, hoc alibi dixit Augustinus. Nam in lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 38. aperte scripsit, Iacob Patriarcham quatuor vxores habuisse, quia eo tempore nulla lex id prohibebat: & lib. 22. contra Faustum, cap. 47. dicit eo tempore id non fuisse contra leges, neque contra consuetudinem, & ideo fuisse licitum. Sed quia Manichæi præcipue obiiciebant Patriarchis libidinem, ac petulantiam, idcirco sanctus Augustinus, & sæpius, & fusius demonstrare conatur, Patriarchas non lubrico carnis, sed amore posteritatis operam vxoribus dedisse.

Quod ad sanctum Leonem pertinet, distinguit ille vxorem à concubina, & liberam ab ancilla: & concubinam ita accipit, vt ea non vera vxor intelligatur: sed cum exemplum adfert Saræ, & Agar, de libera, & ancilla loquitur. Neque necessarium sequitur, vt velit esse omnino eandem, ancillam & concubinam; liberam, & vxorem: nam & multæ sunt concubinae, quæ tamen sunt liberae; & multæ sunt ancillæ, & tamen vxores. Quare ad exempli à sancto Leone allati veritatem, satis est, si Agar ancilla fuerit Abrahamæ, quod est verissimum: non autem necesse est, vt eadem vxor non fuerit. Fateor tamen Leonem obscurius, & duriusculè loqui: vnde lib. 2. de Conciliis, cap. 8. cum explicarem canonem 17. Concilij Toletani I. dixi, Agar sententia S. Leonis non fuisse veram Abrahamæ vxorem, sed concubinam tantum; sequutus nimirum Glossam in canonem; Non omnis. 32. quæst. 2. sed in re dubia, pium existimo, Leonem exponere, vt iam feci.

Est igitur ALIA sententia aliorum, qui non solum docent, foeminas illas Patriarcharum veras, & legitimas vxores fuisse, sed etiam affirmant id non esse prohibitum, nisi iure positiuo Evangelico. Quam sententiam esse volunt sanctorum Patrum Hieronymi, & Augustini.

H I E R O N Y M U S enim in epistola ad Oceanum de Monogamia

gamia

gama clericorum, sic loquitur: Sciebat, Apostolus, lege concessum, & exemplo Patriarcharum, ac Moysi, familiare populo nouerat in multis uxoribus liberos spargere. Hæc ille: non igitur contra legem ullam, sed potius secundum legem erat polygama, temporibus Hebræorum.

AVGVSTINVS lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. Suf-
ficiendæ, inquit, prolis causa, erat uxorum plurium simul
ni viro habendarum inculpabilis consuetudo. Et lib. 16. de
ciuitate Dei, cap. 38. Eo tempore multiplicandæ posteritatis
causâ multas uxores habere lex nulla prohibebat. Denique
libro 22. contra Faustum, cap. 47. Peccata alia sunt contra
naturam, alia contra morem, alia contra præceptum. Quæ
cum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus u-
xoribus simul habitum obiicitur sancto viro Iacob? Si natu-
ram consulas, non lasciuiendis, sed generandi causâ illis mu-
lieribus utebatur: si morem, illo tempore, & in illis locis
hoc factitabatur: si præceptum, nulla lege prohibebatur. Hæc
ille.

Hæc tamen sententia, repugnat Innocentio III. cap. Gau-
demus, de diuor. vbi dicit nulli vnquam fuisse licitum sine di-
uina dispensatione, plures simul uxores habere: repugnat eti-
am Chrysostomo homil. 56. in cap. 30. Genesios, vbi dicit,
consuetudinem plurium uxorū habendarum fuisse in aiam,
& idè à Christo abolitam; sed Patribus antiquis fuisse licit-
tam, quia à Deo permissam: repugnat quoque Ambrosio, qui
vt supra vidimus, non potuit Abrahamum excusare ab adulte-
rij crimine nisi ratione mysterij, nimirum, quia Deus dispen-
sauerat in lege Monogamiæ ab initio institutæ.

PRÆTEREA si solo iure Evangelico posituo, non au-
tem iure naturali prohibita esset polygama, liceret hoc tem-
pore infidelibus plures uxores habere: neque enim illi tenen-
tur particularibus legibus Euangelij, antequam Christiani fi-
ant. At post Christi aduentum, & prædicationem, omnibus
hominibus illicita est polygama; vt ex eo patet, quod si infi-
delis polygamus ad Baptismum veniat, cogitur dimittere u-
xores omnes, præter primam; quia iudicat Ecclesia solum
coniugium cum prima verum esse Matrimonium, vt patet
ex cap. Gaudemus, de diuor.

NE responderi potest, eiusmodi infidelem cogi post Ba-
ptismum

peissimum dimittere vxores præter vnã, quia lex Christiana prohibet, ne quis habeat plures simul vxores, etsi id in Gentilitate licitum fuerit. Nam lex Christiana prohibet etiam dirimi vera Matrimonia: ac proinde si illa fuissent vera Matrimonia, non dirimerentur ab Ecclesia, sed solùm præciperetur eiusmodi homini, ne deinceps alias vxores duceret, nisi omnibus illis mortuis, quas antè duxisset: quemadmodum fieri videmus in Matrimoniis contractis ab infidelibus, in gradibus ab Ecclesia prohibitis. Nam quia lex Ecclesiæ non obligat infideles, Matrimonia censentur legitima, nec dirimuntur, cum illi veniunt ad fidem, etiamsi dirimerentur, si post Baptismum acceptum fierent; quod totum ex eodem cap. Gaudemus cognoscere licet.

DENIQUE refellitur argumentis omnibus, quæ in quarta ratione facta sunt.

NEQUE Hieronymus, & Augustinus nobis aduersantur: eorum enim sententiæ verissimæ sunt, posita dispensatione diuina, quam nos cum Innocentio, & Scholasticis ponimus. Ea enim dispensatione posita, non erat contra legem, immò erat secundum legem Moysis scriptam, Matrimonium cum pluribus simul vxoribus: consuetudo quoque illius temporis erat inculpabilis, vt Augustinus dicit. Et denique eadem dispensatione vigente, non erat contra naturam, plures vxores ducere, sed tantùm eas ducere lasciuiendi causa; & idè rectè dicit Augustinus, coniugia Patriarcharum non fuisse contra naturam, quia non fiebant lasciuiendi, sed gignendi causa.

Est igitur **TERTIA** sententia Scholarum communis, Patriarchis ex diuina dispensatione licuisse plures vxores ducere. Sed quoniam de hac etiam re variæ sunt opiniones, & alij quidem volunt singulis Patribus peculiarem adfuisse diuinam inspirationem, qua intelligerent licere sibi diuinam dispensatione pluribus vxoribus iungi: alij volunt satis fuisse, si primis Patriarchis diuina inspiratione innotuerit ea dispensatio: & rursus alij hanc dispensationem tantùm cum populo Dei; alij cum omnibus Gentibus factam docent: exponam paucis propositionibus, quid mihi in hac re probabilius videatur.

PRIMA propositio: *Circa polygamiam tam vxoris cum multis*

multis

multis viris, quam viri cum multis uxoribus, nullus homo dispensare potest, et maximè post Euangelium prædicatum. Patet; quia polygamia prohibita est primùm iure diuino naturali, & deinde iure diuino Euangelico: non potest autem inferior dispensare in lege superioris, proinde nec homo in lege Dei.

SECUNDA: Potest Deus dispensare circa polygamiam vnus viri cum pluribus uxoribus, non autem vnus uxoribus cum multis viris. Ratio est, quia duo genera præceptorum ad ius naturæ pertinent. QVAEDAM vniuersalia, & communissima quæ sunt velati principia prima iuris naturæ. QVAEDAM alia, quæ ex primis tanquam conclusiones derivantur. Et quidem prima illa, continent ita vniuersaliter regulam rectitudinis, vt in nullo casu mutatione vlla indigeant, & ideo sunt omninò indispenfabilia, qualia sunt præcepta Decalogi. Posteriora autem continent quidem regulam rectitudinis sed aliquando mutatis circumstantiis rerum, & personarum vtile est legem mutari; sed tamen etiam tunc mutari non potest nisi ab eo, qui illam posuit.

Iam igitur polygamia fœminæ vnus cum multis viris, pertinet ad prima illa principia iuris naturæ, nec per vllam mutationem circumstantiarum potest fieri bona, quia repugnat vt supra ostendimus, omnibus finibus Matrimonij; ideo illam nulla cadit dispensatio.

DICIS, quid si sola esset vna mulier inter homines, & esset nupta viro sterili: nõne oporteret cum ea dispensare, vt nuberet alteri viro, ne mundus interiret?

RESPONDEO, Non esse periculum vt talis casus accidat. Deo enim curæ est prouidentia generis humani. Alioquin etiam quærere possemus num deberet pater filiam vxorè ducere, aut filius matrem, si nulli alij inter homines superessent. Sed dato etiam illo casu, potius dispensandum cum ea esset, vt solueret vinculum cum priore marito, quam vt duos maritos haberet.

Porro polygamia vnus viri cum multis vxoribus, ad posterius genus præceptorum pertinet: quia vt diximus, non repugnat primario fini, sed secundario tantùm; & fieri potest, vt aliquando vtile sit ad consequendum primarium finem, contemnere secundarium: & idcirco in illam legem ca-

dere potest dispensatio, sed Dei tantum, ut diximus, non hominum,

TERTIA propositio: *Vt Deus dicatur dispensare circa polygamiam, non requiritur externa aliqua loquutio, vel Scriptura, nec sufficit quod recta ratio dicat alicui illam esse licitam: sed requiritur peculiari inspiratio Dei.*

PRIMA pars probatur, quia qualis est lex, talis etiam requiritur dispensatio. Lex autem prohibens polygamiam tempore Patriarcharum, non erat scripta in vilo libro, sed solum impressa in mentibus: libros enim Scripturae sacrae a Moysse initium habuisse certum est.

SECUNDA pars probatur, quia lex prohibens polygamiam, non erat solum naturalis, quia conformis rationi rectae; sed quia Deus speciali inspiratione docuerat Adamum, quae esset natura Matrimonij a se instituti, & proinde se velle ut monogamiam contineret. Nam secundaria ista praecipua iuris naturae, non habent vim coactiuam, nisi specialiter a Deo, vel ab aliquo Principe sanciantur; sed solum obligant quatenus recta ratio docet ita esse faciendum, vel non faciendum, ut S. Thomas docet in 4. sentent. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 2. Sicut igitur speciali inspiratione sancita fuerat a Deo lex Monogamiae, ita speciali inspiratione opus erat in eius dispensatione.

QUARTA propositio: *Dispensatio circa polygamiam, indicata est a Deo primis aliquot Patribus; deinde illorum verbo, aut exemplo ad ceteros peruenit.*

Probatur, quia iam tempore Abrahamae, & deinceps postea res erat omnibus nota, adeo, ut Sara Abrahamum induceret ad secundam uxorem ducendam. Neque enim credibile est, Saram foeminam sanctissimam hoc facturam fuisse, nisi id licitum esse sciisset: neque verisimile est, illi primum hoc a Deo indicatum. Pari ratione Laban obtulit Iacobo duas filias; & rursus illae obtulerunt eidem duas alias uxores; neque ipse miratus est, aut dixit, non licere. Et denique Moyses in Deuteronomio, tanquam de re nota, & passim licita loquitur, cum ait: *Si fuerint alicui duae uxores, una dilecta, altera odiosa, etc.* Deuteron. 21. non igitur necesse erat, ut ad singulos fieret inspiratio diuina; sed satis erat, si primus Patribus facta fuerit; & fortasse soli Noe facta fuit, & deinde ipse alios docuit.

KK

QVIN

QUINTA propositio: Probabile est dispensationem cessam omnibus Gentibus, non autem solū Hebræis. Dico id esse probabile, quia non ignoro multos existimare, soli populo Dei id esse concessum, nimirum ad propagandam eam Gentem, vnde Messias nasciturus erat.

Probatur PRIMO ex Augustino, qui in lib. 16. ciuit. cap. 18. & lib. 22. contra Faustum, cap. 47. scribit, in terris vbi Iacob vxores quatuor duxit, fuisse morem ducendi plures vxores, posteritatis causa, & eum morem fuisse inculpabilem, quia eo tempore polygamiam lex nulla prohibebat. Quo loco Augustinus indicat, dispensationem fuisse generalem, tum quia absolutè dicit, eo tempore nullam fuisse legem prohibentem polygamiam, quia nimirum lex naturalis propter generalem dispensationem nusquam obligabat, tum etiam, quia dicit in eo loco, & in illis terris, vbi Iacob tunc erat, id fuisse licitum. Locus autem ille Gentilium erat, non Hebræorum: si quidem Laban, cuius filias Iacob accepit vxores, idololatra erat, vt patet Genes. 31. tum denique quia causa cur polygamia tunc esset licita, dicitur ab Augustino fuisse propagationis generis, seu sufficiens prolis: nec vsquam dicit, quod sciam, propagandi populi Dei tantum.

SECUNDO probatur, quia Scriptura narrat, non solum Abraham, & Iacob, & eorum posteros, sed etiam Esau, qui ad populum Dei non pertinebat, multas vxores duxisse Genes. 26. & 28. neque dubium videtur, quin Esau ad imitationem Abraham id fecerit; neque Scriptura eum reprehendit. Ismahelitas quoque, qui vsque ad hanc diem consuetudinem polygamie retinent, ab Abrahamo, aliisque Patribus eam acceptam esse credibile est: & cum Scriptura Gentiles non reprehendat, quod eo tempore plures vxores haberent, probabile est omnino generalem fuisse permissionem.

SEXTA propositio: Probabile est, dispensationem hanc ante Christi aduentum cessasse; sed si non antè cessauerit, certum est à Christo omnino esse sublatam, ita vt iam non solum Christianis, sed etiam aliis Gentibus omnibus polygamia prohibita sit.

Quod à Christo sublata dispensatio sit, si qua tunc erat, satis probatum est in primo argumento capitis superioris. Quod autè probabile sit, antè per se cessasse, inde colligimus; quod iam

iam antea cessauerat causa dispensationis: causa enim fuerat paucitas hominum. Nam quia post diluuium homines paucissimi erant, & non diu vivebant, & ante diluuium, idcirco Deus ad faciliorem propagationem generis humani, indulgit polygamiam. sed antequam Christus veniret, iam plenissimus erat mundus hominibus; quare cessauerat causa dispensationis.

Id quod homines etiam intellexisse videntur: nam nec apud Iudaeos, nec apud Romanos erat in usu polygamia tempore Christi, nisi forte apud paucissimos. Si quidem in Evangelio siue discipuli, siue Pharisei, siue alij loquantur, semper de vxore in numero singulari loquuntur; & quod est manifestum indicium huius rei, Zacharias pater Ioannis, cum vxorem sterilem haberet, non tamen aliam vxorem accepit, sed cum illa vna vsque ad senectutem vixit, vt patet ex i. cap. Lucę.

Vnum adhuc solui posset argumentum ex epistola Gregorij III. ad Bonifacium, vbi vxorem secundam concessisse videtur cuidam ob ægritudinem primæ. Sed de hac re disserimus lib. 4. de Pontifice, cap. 12. SOLVTIO communis est, illam primam non fuisse veram coniugem ob impedimentum perpetuum, atque id Gregorium declarasse.

CONTROVERSI A QVARTA.

De Matrimonij Firmitate.

CAPVT XII.

*Matrimonium infidelium solubile esse, etiam quoad
vinculum.*

SEQVITVR controuersia QVARTA, quæ est de Matrimonij firmitate. Vbi est initio OBSERVANDVM, aliud iudicium esse debere de coniugio fidelium, aliud de coniugio infidelium; & rursus aliud de coniugio fidelium rato, & non consummato, & aliud de

KK 2 coniu-